

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om utvidgat förverkande (Ju 2013:07)

Dir.
2014:22

Beslut vid regeringssammanträde den 20 februari 2014

Sammanfattning av tilläggsuppdraget

Utredningen om utvidgat förverkande ska utöver vad som framgår av redan beslutade kommittédirektiv

- analysera behovet av och lämna förslag till de författningsändringar som behövs för att genomföra Europaparlamentets och rådets kommande – men ännu inte formellt antagna – direktiv om frysning och förverkande av utbyte av brott.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället slutredovisas senast den 1 september 2014.

Utredningens nuvarande uppdrag

Med utvidgat förverkande avses den förverkandeform som regleras i 36 kap. 1 b § brottsbalken och som innebär att det i vissa fall är möjligt att förverka även utbyte som kommer från annat brottsligt handlande än det som den tilltalade döms för. Den innebär också att sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten inte behöver styrkas fullt ut. I stället är det tillräckligt att ett lägre ställt beviskrav är uppfyllt.

Den formella grunden för införandet av bestämmelsen om utvidgat förverkande var Sveriges förpliktelse att genomföra rådets rambeslut (2005/212/RIF) om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott. Vid detta ge-

nomförande fann regeringen emellertid anledning att i ett flertal hänseenden gå utöver vad rambeslutet krävde.

Regeringen gav den 4 februari 2013 en särskild utredare i uppdrag (dir. 2013:14) att redovisa hur reglerna om utvidgat förverkande hade tillämpats och mot bakgrund därav utvärdera bl.a. om tillämpningen hade visat på problem eller svårigheter med regleringen. Med utgångspunkt i resultatet av utvärderingen och regeringens ståndpunkt att utvidgat förverkande ska vara ett kraftfullt redskap i kampen mot organiserad brottslighet skulle utredaren vidare lämna förslag till författningsändringar, om det fanns behov av sådana ändringar. Uppdraget skulle redovisas senast den 28 februari 2014. Utredningen har antagit namnet Utredningen om utvidgat förverkande.

Tilläggsuppdraget

Ett nytt EU-direktiv om frysning och förverkande av utbyte av brott

Inom EU pågår förhandlingar om ett direktiv om bl.a. förverkande av utbyte av brott (Europaparlamentets och rådets direktiv om frysning och förverkande av utbyte av brott i Europeiska unionen). Direktivet syftar till att i förhållande till 2005 års rambeslut ytterligare stärka medlemsstaternas system för förverkande av tillgångar som härrör från brottslig verksamhet. Förhandlingarna om direktivet är i allt väsentligt slutförda. Det återstår för EU:s institutioner att formellt anta den text som har godkänts av företrädare för rådet och Europaparlamentet. Sedan direktivet antagits har medlemsstaterna två år och sex månader på sig att genomföra det.

Tyngdpunkten i direktivet utgörs av materiella straffrättsliga bestämmelser av minimikaraktär. Efter att i artiklarna 1–3 ha slagit fast syfte, definitioner och tillämpningsområde ger direktivet en reglering som innebär i huvudsak följande.

Enligt *artikel 4.1* ska det vara möjligt att hos den som dömts för ett brott förverka dels egendom som använts som hjälpmedel vid det brottet, dels utbytet av brottet. *Artikel 4.2* anger att sådant förverkande i vissa fall ska vara möjligt även utan att det

finns en fällande dom. Så ska åtminstone vara fallet om frånvaron av dom beror på att den tilltalade är på flykt undan lagföring eller om han eller hon på grund av långvarig sjukdom inte kan medverka i rättegången. Som ytterligare förutsättningar för sådant förverkande utan samband med fällande brottmålsdom uppställs att åtal har väckts, att brottet är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge utbyte och att det inledda förfarandet kunde ha lett till fällande dom för det fall att den tilltalade hade kunnat medverka i en rättegång.

I artikel 5 ges bestämmelser om utvidgat förverkande. *Artikel 5.1* anger att det hos den som döms för ett brott av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge utbyte ska vara möjligt att förverka egendom som härrör från brottsligt handlande, dvs. även annat brottsligt handlande än det som personen döms för. En förutsättning för detta ska vara att domstolen med hänsyn till omständigheterna i målet – t.ex. det faktum att värdet av egendomen eventuellt inte står i proportion till den tilltalades möjligheter att på laglig väg förtjäna en inkomst – ”anser” att egendomen har sådant ursprung. Av *artikel 5.2* framgår att det ska vara möjligt att tillgripa förverkandeformen när någon döms för ett brott som enligt sin straffskala kan ge fyra års fängelse eller mer. Emellertid ska utvidgat förverkande i några fall kunna utlösas även av andra, lindrigare brott. Dessa brott är tagande och givande av muta i vissa fall, vissa brott som begåtts i organiserad form, vissa fall av barnpornografibrott och utnyttjande av barn för sexuell posering samt vissa fall av dataintrång.

Av *artikel 6* framgår i vilka fall det ska vara möjligt att förverka egendom hos någon annan än gärningsmannen. Detta ska kunna ske när gärningsmannen direkt eller indirekt till en tredje man har fört över utbyte eller egendom som trätt i stället för utbyte. Så ska också kunna ske när en tredje man av gärningsmannen har förvärvat egendom som utgör utbyte av brott eller som har trätt i stället för utbyte. I båda fallen har medlemsstaterna vid sitt genomförande av direktivet möjlighet att som förutsättning för förverkande hos tredje man uppställa att denne kände till eller borde ha känt till att syftet med överföringen eller förvärvet var att gärningsmannen skulle undgå förverkande.

Artikel 7 ger bestämmelser om frysning. Med detta begrepp – som vanligen inte används i svensk lagtext – menas att egendom tillfälligt tas om hand eller görs omöjlig att disponera i avvaktan på ett beslut om förverkande. Enligt artikeln ska medlemsstaterna se till att sådana åtgärder kan beslutas av behörig myndighet – även interimistiskt – gentemot såväl gärningsman som tredje man.

I *artikel 8* anges en rad rättssäkerhetsgarantier som medlemsstaterna ska vara skyldiga att upprätthålla. Dessa garantier innefattar att beslut om förverkande och frysning så snart som möjligt ska delges den som drabbats av åtgärden och att skäl ska anges för beslutet. Den som fått egendom förverkad eller fryst ska vidare ha möjlighet att få beslutet överprövat och ska i det sammanhanget vara garanterad tillgång till bl.a. ett effektivt rättsmedel och en rättvis rättegång.

Artikel 9 och 10 ger allmänna föreskrifter om effektivitet i arbetet med förverkande och frysning samt om en ändamålsenlig förvaltning av egendom som tagits om hand i sådant syfte.

Avslutningsvis finns i *artiklarna 11–14* bestämmelser om medlemsstaternas skyldighet att i vissa hänseenden föra statistik samt sedvanliga bestämmelser om genomförande och rapportering.

Det nya EU-direktivet berör utredningens pågående arbete

Utredningen ska vid behov föreslå författningsändringar och då vägledas av utgångspunkten att utvidgat förverkande ska vara ett kraftfullt redskap i kampen mot organiserad brottslighet. Vid övervägande av om författningsändringar kan främja användningen av förverkandeformen har utredningen anledning att beröra bl.a. möjligheten för åklagare att utanför den egentliga brottmålsprocessen föra talan om utvidgat förverkande. Motsvarande överväganden kommer att aktualiseras med anledning av genomförandet av EU-direktivets artikel 4.2 om förverkande utan samband med fällande brottmålsdom, dvs. i händelse av den tilltalades flykt eller långvariga sjukdom. Det är ändamålsenligt att dessa överväganden görs i ett sammanhang. Till detta kommer att direktivets bestämmelser i åtskilliga hänseenden

innebär en väsentlig utbyggnad av möjligheterna att kunna tillgripa utvidgat förverkande. Även detta gör det lämpligt att inom ramen för utredningen behandla genomförandet av EU-direktivet.

Mot denna bakgrund finns det därför anledning att ge utredningen i uppdrag att även

- analysera behovet av och lämna förslag till de författningsändringar som behövs för att genomföra det kommande – men ännu inte formellt antagna – EU-direktivet om frysning och förverkande av utbyte av brott.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 1 september 2014.

(Justitiedepartementet)